

ارزیابی شیوه نظارت در کنوانسیون

مبارزه با فساد

سارا گریج

سرشناسه	: گرگیج، سارا، ۱۳۵۸ -
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: ارزیابی شیوه نظارت در کنوانسیون مبارزه با فساد / سارا گرگیج
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۹ ص.
شابک	: 978-600-114-559-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۴۹] - ۱۴۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: حقوق بین الملل
رده بندی کنگره	: ۳۱۹۵ ۳ الف ۵ الف / ۴ / ۵۴۴۵ K
رده بندی دیویی	: ۳۴۱ / ۴۸۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۶۸۸۸۰

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی نژاد، نرسیده به

خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۶۶۴۹۰۵۴-۵ و ۶۶۱۷۱۰۳۴-۵

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) پلاک ۵، تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰ - ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۳: خیابان انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید رکنی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی) تلفن: ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

ارزیابی شیوه نظارت در کنوانسیون مبارزه با فساد

سارا گرگیج

چاپ اول: ۱۳۹۵ - تیراز: ۳۰۰ جلد - قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-559-9

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۵۵۹-۹

فهرست مطالب

۱۱	دیباچه
۱۳	مقدمه
۱۵	فصل اول: فساد و جایگاه آن در مناسبات بین‌المللی
۱۵	۱. تعریف مفهومی فساد
۱۸	۲. سطوح و ابعاد فساد از منظر بین‌المللی
۱۹	۲-۱. فساد اقتصادی (مالی یا تباری)
۲۷	۲-۲. فساد اداری
۳۶	۲-۳. فساد سیاسی
۳۸	۲-۴. فساد قانونی
۳۹	۳. نشانه‌ها و شاخص‌های فساد
۴۰	۴. انواع فساد از منظر بین‌المللی
۴۰	۴-۱. اختلاس
۴۸	۴-۲. پولشویی
۵۱	۴-۳. رشوه
۵۳	۴-۴. سوءاستفاده و کلاهبرداری (کلک‌های اقتصادی)
۵۶	۴-۵. رانت
۵۸	۴-۶. تقلب
۵۹	۴-۷. باج‌گیری
۵۹	۴-۸. امتیاز دادن
۶۰	۵. عناصر و عوامل تأثیرگذار بر پدیده فساد
۶۳	۶. نتایج و آثار فساد
۶۷	فصل دوم: واکاوی فساد در کنوانسیون‌های بین‌المللی و فراملی
۶۷	۱. فساد در کنوانسیون‌ها

۶۷	۱-۱. کنوانسیون‌های بین‌المللی در خصوص مبارزه با فساد
۶۹	۱-۲. کنوانسیون‌های فراملی
۷۰	۱. کنوانسیون‌های امریکایی
۷۱	۲. کنوانسیون‌های اروپایی
۷۵	۳. کنوانسیون‌های افریقایی
۷۶	۴. تلاش‌های سازمان کنفرانس اسلامی در خصوص مبارزه با فساد
۷۷	۳-۱. اقدامات نهادهای غیردولتی در خصوص مبارزه با فساد
۷۷	۱. اعلامیه لیما علیه فساد
۷۹	۲. اقدامات اتاق بازرگانی بین‌المللی
۸۰	۳. سازمان شفافیت بین‌الملل
۸۱	۴. انجمن سازمان‌های مردم‌نهاد کنوانسیون (uncac civil society colition)
۸۲	۲. کنوانسیون پالرمو
۸۷	۳. کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مقابله با فساد
۸۷	۳-۱. معرفی کنوانسیون مقابله با فساد
۹۴	۳-۲. اهداف و خط‌مشی‌های کنوانسیون مقابله با فساد
۹۵	۳-۳. سازوکار اجرایی کنوانسیون مقابله با فساد
۹۵	۱. پیشگیری از فساد
۹۶	۲. جرم‌انگاری فساد
۹۶	۳. همکاری بین‌المللی
۹۷	۴. استرداد دارایی
۹۹	فصل سوم: نظارت در کنوانسیون مبارزه با فساد
۹۹	۱. سازوکارهای نظارت در کنوانسیون مقابله با فساد
۱۰۰	۲. نظارت در کنوانسیون مبارزه با فساد
۱۰۲	۲-۱. نظارت غیرقضایی بین‌المللی بر پدیده فساد
۱۰۲	۱. نظارت بر فساد بر مبنای شیوه گزارش‌دهی
۱۰۵	۲. نظارت بر فساد بر مبنای شیوه مرور کشورها
۱۰۹	۳. نظارت بر فساد بر مبنای نهاد مبتنی بر منشور
۱۱۴	۴. نقش جامعه مدنی در مبارزه با فساد
۱۱۵	۲-۲. نظارت غیرقضایی داخلی بر پدیده فساد
۱۱۵	۱. نظارت بر فساد بر مبنای نهادهای مبتنی بر معاهده
۱۱۵	الف) نهادهای نظارتی در قوه مقننه
۱۲۰	ب) نهادهای نظارتی در قوه قضائیه
۱۲۳	ج) نهادهای نظارتی در قوه مجریه
۱۲۶	۲. نظارت اجتماعی در مقابله با پدیده فساد
۱۲۷	الف) رشد و تقویت باورها و آموزه‌های دینی

۱۲۸	ب) دسترسی همگانی به اطلاعات و گزارشات از طریق رسانه‌ها.....
۱۳۳	ج) تقویت سطح آگاهی عمومی.....
۱۳۶	د) بررسی نقش مشارکت مردم و جوامع مدنی.....
۱۳۹	نتیجه‌گیری.....
۱۴۱	منابع و مآخذ.....

دیباچه

به لحاظ وقوع پدیده جهانی شدن و تأثیر پذیری کشورها از آن، بسیاری از امور روزمره بشر من مسائل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی متأثر از پیشرفت‌های علمی و فنی و بسیاری از پیچیده‌ای گشته‌اند. پدیده مجرمانه نیز از این قاعده مستثنی نیست و به این دلیل دسته‌ده مان از پیشرفت‌های نو با توجه به علاقه وافر مجرمان و سازمانهای بزهکار در گسترش فعالیت‌های خود در بازارهای جدید به منظور کسب منافع مادی بیشتر در حال گسترش سریع بوده است. با توجه به آثار مخربی که این نوع جرایم بر روی بنیان‌های اقتصادی یا اجتماعی یا فرهنگی جوامع در سطوح ملی و بین‌المللی دارد لزوم به‌کارگیری بیان‌های مناسب به‌منظور پیشگیری و مبارزه مؤثر به آنها امری ضروری است.

کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد پس از انجام مذاکرات طولانی نهایتاً در تاریخ ۳۱ اکتبر ۲۰۰۳ میلادی تصویب و در دسامبر ۲۰۰۳ قوت اجرایی پیدا کرد و ۱۵۴ عضو، دوسوم اعضای سازمان ملل متحد آن را تصویب نمودند. این کنوانسیون اعضا را به پیشگیری و جرم‌انگاری فساد، ارتقای سطح همکاری‌های بین‌المللی، استرداد دارایی‌های سرقت‌شده، ارتقای کمک‌های فنی و تبادل اطلاعات میان هر دو بخش خصوصی و عمومی ملزم می‌نماید. این کنوانسیون تدابیر اساسی در چهار حوزه را معرفی می‌نماید: پیشگیری، جرم‌انگاری، همکاری بین‌المللی و استرداد دارایی‌ها.

نظارت بر اسناد بین‌المللی همواره یکی از مسائل مهم در حقوق بین‌الملل عمومی بوده است که موجب برانگیخته شدن رویکرد و راهکارهای متفاوتی در این

حوزه شده است؛ به‌طوری که نظام نظارتی معاهدات بین‌المللی با یکدیگر متفاوت بوده و طیفی از سازوکارهای غیرقضایی که غالباً نظارتی و از طریق سازوکار بازدید، گزارش و بررسی فنی می‌باشد؛ تا سازوکارهای قضایی و شبه‌قضایی را که شکایت‌های افراد یا گروه‌های افراد و حتی در مواردی شکایت‌های دیگر دولت‌ها را دربرمی‌گیرد، شامل می‌شود.

کنوانسیون مقابله با فساد سازمان ملل متحد، در راستای اتخاذ شیوه غیرقضایی، سازوکار نوینی را ارائه و اجرایی نموده که مبتنی بر نظارت داخلی (از طریق سازوکار تعزیرات قوانین و مقررات جدید و مورد نیاز پیرامون فساد، فعالیت نهادهای ذی‌صلاح داخلی به جهت کنترل و پیشگیری از فساد و نیز مشارکت جامعه مدنی و مردم) می‌باشد؛ به‌ارز که در کنار سازوکارهای بین‌المللی برگزیده شده از سوی این کنوانسیون (در اصل ارائه گزارشات دوره‌ای، نظارت نهادهای بین‌المللی ذی‌صلاح و مرور بین‌المللی)، میر نظارتی جامع و کامل (شیوه نظارتی جهان‌گرا و ملی‌گرا) در امر پیشگیری و مقابله با فساد بوده است.

کتاب حاضر که شامل سه فصل می‌باشد حاصل تلاش‌های بی‌وقفه مؤلف بوده است و امیدوارم که این کتاب بتواند کمک شایانی در پر کردن خلأ ادبیات حقوقی پیرامون کنوانسیون مبارزه با فساد و شیوه نظارتی آن بنماید.

و من الله التوفیق

مهر حسین آل کجاف

دانشیار گروه حقوق، دانشگاه پیام‌نور

۱۳۹۴/۵/۱۲

مقدمه

فساد در جوامع بشری قدمتی به اندازه تمدن بشریت دارد و رنج‌های بسیاری برای بشریت به دنبال داشته و جنگ‌های پی‌درپی، خشونت‌ها و قیام علیه تمدن‌های حاکم، از بین رفتن سازدین‌ها و درهم‌ریختن جوامع همیشه مرتبط با فساد بوده است؛ که در تمام ادوار، قربانیان افراد و نیز دولت‌ها بوده و بر این اساس، دغدغه‌های فکری بسیاری از دانشمندان و محققان بوده است؛ به‌طوری‌که، افرادی مانند ماکیاوولی، 'منتسکیو'، روسو، 'جرمی بنتام' و برخی دیگر از اندیشمندان در این باره اظهارنظر کرده‌اند.

پس فساد پدیده تازه‌ای نیست و در حال حاضر نیز یکی از مسائل مبتلابه کشورهای جهان می‌باشد و به سرطان تشبیه شده که باید کاملاً ریشه کن شود؛ چراکه این بیماری شبیه یک پدیده اجتماعی است که ساخت و ترکیب اجتماعی را در سطح وسیعی تهدید می‌کند.

از سویی دیگر، با توجه به گسترش سازوکارهای زندگی امروز بشری دگرگونی در مفاهیم و تعاریف ارائه‌شده از این پدیده اجتماعی و خراب را به دنبال داشته است به‌طوری‌که امروزه فساد، در کنار ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که پیدا نموده است، با جرایم سازمان‌یافته و فراملی مرتبط گردیده و بدین

-
1. Machiveli
 2. Mintesquieu
 3. Rousseau
 4. Bentham Jeremy

واسطه، بر پیچیدگی آن به مراتب افزوده و کنترل آن را بیش از پیش ضرورت بخشیده است.

از این رو یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌های دولت‌ها در عصر کنونی و از مهم‌ترین وظایف آنها، پیش‌بینی و اجرای راهکارها و شیوه‌هایی به منظور کنترل و مبارزه با فساد شده است؛ چراکه کنترل فساد می‌تواند علاوه بر آنکه یکی از راهکارهای مبارزه با جرایم سازمان‌یافته از قبیل، پولشویی، اختلاس، مواد مخدر، قاچاق و... باشد، موجب تقویت تلاش‌های موجود در جهت گسترش سیاست‌های پیشگیرانه و سرکوبگری از فساد نیز می‌باشد.

بر این اساس، در سال‌های اخیر، به‌ویژه از اواخر دهه ۱۹۸۰ پدیده فساد، توجه زیادی را از سوی جامعه بین‌المللی به خود جلب نموده است و راه را برای مذاکره و تصویب اسناد و توافق‌نامه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای درخصوص مبارزه با فساد، هموار ساخته است که هر یک بر مبنای سازوکارهای منحصر به خود در تلاش به منظور کنترل و مبارزه با فساد می‌باشد؛ برخی سازوکار قضایی، و برخی دیگر چون کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد، سازوکار غیرقضایی را برگزیده‌اند و تمرکز اصلی این قبیل معاهدات و هم‌اندیشی‌های جهانی، ایجاد عزم جهانی مبارزه با فساد به‌ویژه از راه نظارت داخلی و خارجی بر عملکرد کشورها و با هماهنگ‌سازی قواعد بین‌المللی مبارزه با فساد می‌باشد؛ چراکه به پیچیدگی امروزین پدیده فساد، جهانیان را به این باور رسانده است که عزم و اراده جمعی، البته در دو سطح ملی و بین‌المللی در این خصوص مورد نیاز بوده است.

از سویی دیگر، مجموعه تلاش‌ها و تجربیات صورت گرفته در این زمینه نشان می‌دهد که اتخاذ و اعمال تدابیری غیرقضایی به‌خصوص از طریق اعمال قوانین و مقررات داخلی در راستای کنوانسیون و نقش مشارکت مردم و جرم‌ای مدنی در این خصوص شمرثرتر بوده است.

بر این اساس، آشنایی و آگاهی از سازوکارهای نظارتی در کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد که جزء نمونه‌هایی آشکار از اسناد بین‌المللی می‌باشد که با شیوه نظارت غیرقضایی پدیده فساد در جهان را کنترل، نظارت، پیشگیری و مقابله می‌نماید؛ در کنار ضرورت گامی راه‌گشا به منظور آگاهی از شیوه‌های نظارتی بر پدیده فساد، می‌باشد.